

دانشگاه پیام نور

نقش تحولات کالبدی-فضایی در شکل‌گیری و توسعه روستا-شهری.

نمونه موردی: شهرستان آمل، روستا-شهر دابودشت.

استاد راهنما: جناب آقای دکتر عباس سعیدی

استاد مشاور: جناب آقای دکتر اسماعیل علی اکبری

دانشجو: محبوبه امین مقدم

پاییز ۱۳۸۷

چکیده

سکونتگاه‌های روستایی فضاهای جغرافیایی به شمار می‌آیند که به عنوان واقعیت‌های مکانی-فضایی تحت تأثیر عوامل و نیروهای درونی و بیرونی متحول می‌شوند.

عوامل درونی می‌تواند یکی از عوامل اصلی تحول در فضاهای روستایی باشد. روستا-شهر دابودشت، به خاطر موقعیت مکانی و شبکه ارتباطی مناسب در طی سالهای گذشته، همواره در معرض یک سری تحولات کالبدی-فضایی بوده است که منجر به شکل‌گیری روستا-شهر شده است، که این تحولات همچنان بعد از نقش‌پذیری نیز ادامه دارد و آثار آن در سایر عرصه‌های مکانی-فضایی روستا-شهر آشکار است. به طور کلی، تحولات کالبدی-فضایی صورت گرفته در روستا-شهر دابودشت عملکردهای اجتماعی، اقتصادی و کالبدی را تحت تأثیر قرار داده است و در این فرایند عملکردهای روستا-شهری به دو شکل اصلی متحول شده‌اند:

۱- برخی عملکردهای قبلی تغییر کرده‌اند و به عملکردهای جدیدی تبدیل شدند.

۲- برخی عملکردها نیز بدون هیچ‌گونه تغییر و تحولی باقی مانده‌اند.

هر کدام از روندهای مزبور به نحوی فضاها و ساختارهای روستا-شهر دابودشت را تحت تأثیر قرار داده‌اند. در حالت اول، برخی از عملکردهای گذشته تحت تأثیر نیروهای جدید، به صورت‌های دیگر نمایان شده‌اند، که همزمان با این تغییر عرصه‌های ساختاری را نیز به صورت دیگری متحول و دگرگون کرده‌اند، بعبارتی، ساختارهای فضایی هم‌سو با تغییر عملکردها، متحول شده و یا در حال تغییر هستند.

در حالت دوم، عملکردهای گذشته فارغ از هرگونه تغییر و تحولی بوده و به نوعی تداوم وضعیت گذشته هستند، بنابراین هیچ تحولی در سایر عرصه‌ها نیز بوجود نیآورده‌اند. به طور کلی با توجه به یافته‌های تحقیق مشخص شد که تحولات چشم‌گیری در ساختارها و عملکردهای اجتماعی، اقتصادی و کالبدی روستا-شهر در طی سالهای اخیر بوجود آمده که منجر به شکل‌گیری و توسعه روستا-شهر دابودشت شده است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که بین تحولات ساختاری و عملکردی رابطه در هم تنیده و ارتباط گسترده‌ای برقرار است، به طوری که ایفای عملکردهای جدید، ساختارهای جدید و متناسب با خود را شکل داده و ساختارهای جدید شکل گرفته‌اند و از سوی دیگر، فقدان زیرساخت‌های لازم در برخی از بخش‌ها همچون بخش‌های اول و دوم، پذیرش عملکردهای جدید را با مشکل مواجه کرده است.

فهرست مطالب

<u>عنوان</u>	<u>صفحه</u>
فصل اول: کلیات و مبانی نظری تحقیق.....	۲
۱-۱- طراحی تحقیق.....	۳
۱-۲- مفاهیم و کلید واژه ها.....	۶
۱-۳- مبانی نظری.....	۹
فصل دوم: ویژگی های محیط طبیعی و اجتماعی-اقتصادی.....	۱۸
۲-۱- ویژگی های محیط طبیعی.....	۱۹
۲-۱-۱- موقعیت، حدود، وسعت.....	۲۰
۲-۱-۲- ساختار و ریخت زمین.....	۲۱
۲-۱-۳- ویژگی های اقلیمی.....	۲۲
۲-۱-۴- ویژگی های منابع آب.....	۳۱
۲-۱-۵- ویژگی های خاکها و پوشش گیاهی.....	۳۱
۲-۲- ویژگی های اجتماعی - اقتصادی.....	۳۲
۲-۲-۱- خصوصیات کمی و کیفی جمعیت.....	۳۲
۲-۲-۱-۱- تعداد، ترکیب و پراکنش جمعیت.....	۳۲
۲-۲-۱-۲- ویژگیهای کیفی.....	۳۷
۲-۲-۱-۳- رشد، تحول و تحرک جمعیتی.....	۳۸

- ۳۹.....۴-۱-۲-۲-جمعیت فعال و شاغل.....
- ۴۲.....۴-۲-فعالیت های عمده اقتصادی.....
- ۴۴.....۴-۱-۲-کشاورزی.....
- ۴۸.....۴-۲-۲-صنعت.....
- ۴۹.....۴-۳-۲-خدمات.....
- ۵۱.....۲-۵-جمعبندی.....

فصل سوم: تحولات کالبدی - فضایی.....۵۳

- ۵۴.....۳-۱-تحولات کالبدی.....
- ۵۵.....۳-۱-۱-عوامل موثر در شکل پذیری ساختار کالبدی.....
- ۵۸.....۳-۱-۲-بافت کالبدی.....
- ۵۹.....۳-۱-۳-مسکن (تحول در ساختارها و و عملکردها).....
- ۶۹.....۳-۱-۴-شکل و الگوی زمین های زراعی.....
- ۷۰.....۳-۱-۵-واحدهای خدماتی.....
- ۷۴.....۳-۲-تحولات اجتماعی.....
- ۷۴.....۳-۲-۱-تحول در رشد جمعیت.....
- ۷۵.....۳-۲-۲-تحول در سواد و آموزش.....
- ۷۵.....۳-۲-۳-خانواده و نظام خویشاوندی.....
- ۷۶.....۳-۲-۴-تحول در نرخ رشد جمعیتی.....
- ۷۷.....۳-۲-۵-مهاجرت.....

۷۸۳-۲-۶-قشربندی اجتماعی
۸۰۳-۳-تحوالات اقتصادی
۸۰۳-۳-۱-تحول در جمعیت شاغل
۸۱۳-۳-۲-نظام بهره برداری
۸۳۳-۳-۳-روابط مالکیت
۸۳۳-۳-۴-میزان اراضی کشاورزی
۸۴۳-۳-۵-دامداری
۸۴۳-۳-۶-صنعت و خدمات
۸۵۳-۴-جمعبندی

فصل چهارم: نقش تحولات کالبدی - فضایی در توسعه روستا-شهری.....۸۸

۹۰۴-۱-روابط درون روستایی
۹۲۴-۲-روابط برون روستایی
۹۳۴-۲-۱-روابط با شهرهای اطراف
۹۷۴-۲-۲-روابط با روستاهای پیرامون
۹۸۴-۳-تحول در جایگاه و عملکرد فضایی

فصل پنجم: جمع بندی، آزمون فرضیات و نتیجه گیری..... ۱۰۰

۱-۵- نتیجه گیری..... ۱۰۲

۲-۵- آزمون فرضیات..... ۱۰۴

فهرست منابع و مآخذ..... ۱۰۷

منابع لاتین ۱۱۱

الف) منابع فارسی

۱- استور، والترودی. ار. فریزر تابلر، توسعه از بالا به پایین. دیالکتیک برنامه ریزی منطقه ای در کشورهای در حال توسعه. در: توسعه منطقه ای-روشهای نو. مترجم: عباس مخبر، تهران، مرکز مدارک اقتصادی-اجتماعی و انتشارات سازمان برنامه و بودجه، ۱۳۶۸

۲- ازکیا، مصطفی. جامعه شناسی توسعه و توسعه نیافتگی، تهران. ۱۳۶۵.

۳- اوکلی، پیتر و مارسدن، دیوید، رهیافت های مشارکت در توسعه روستایی. ترجمه: منصور محمودنژاد، سلسله انتشارات روستا و توسعه، شماره ۴، ۱۳۷۰

۴- باران، پل و دیگران، اقتصاد سیاسی توسعه نیافتگی و رشد. مترجم: فرهاد نعمانی. تهران، امیرکبیر. ۱۳۵۴

۵- بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، راهنمای مطالعات حوزه نفوذ نقاط روستایی، نشر شریف، ۱۳۸۶

۶- تودارو، مایکل، برنامه ریزی توسعه: مدلها و روشها. مترجم: عباس عرب مازار. سازمان برنامه بودجه، مرکز مدارک اقتصادی-اجتماعی و انتشارات تهران. ۱۳۶۳.

۷- جوان، جعفر، جمعیت ایران و شهرهای جغرافیایی آن. انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد. ۱۳۷۰.

۸- دولفوس، اولیویه، فضای جغرافیایی، ترجمه: سیروس سهامی، انتشارات محقق، ۱۳۷۴.

- ۹- دولفوس، اولیویه، تحلیل جغرافیایی، ترجمه: سیروس سهامی، انتشارات محقق، ۱۳۷۴.
- ۱۰- دارونت، دی، اف، نقدی بر نظریه های قطب رشد و مرکز رشد در برنامه ریزی منطقه ای، مترجم: پرویز اجلالی، مرکز مدارک اقتصادی-اجتماعی و انتشارات، تهران، ۱۳۷۳.
- ۱۱- رضویان، اصغر، برنامه ریزی روستایی با تاکید بر ایران، نشر قومس، تهران، ۱۳۸۳.
- ۱۲- رضوانی، علی اصغر، روابط متقابل شهر و روستا در ایران، انتشارات پیام نور، تهران.
- ۱۳- رهنمایی، محمد تقی، مجموعه مباحث و روش های شهرسازی، جغرافیا، انتشارات مرکز مطالعات و تحقیقات، ۱۳۶۹.
- ۱۴- ریترز، جرج، نظریه های جامعه شناسی معاصر، ترجمه: محسن ثلاثی، ۱۳۷۴.
- ۱۵- زرگر، اکبر، درآمدی بر شناخت معماری روستایی ایران، تهران، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۷۸.
- ۱۶- سعیدی، عباس، دامنه و شالوده و هدفهای جغرافیای روستایی، مجله رشد آموزش جغرافیا.
- ۱۷- سعیدی، عباس، مبانی جغرافیای روستایی، تهران، انتشارات سمت، ۱۳۷۷.
- ۱۸- سعیدی، عباس، ضرورت آرایش مکانی-فضایی سکونتگاههای روستایی در راستای ساماندهی روستاهای پراکنده، مجموعه مقالات، ۱۳۷۵.
- ۱۹- شبلینگ، جغرافیا چیست، تاملی در مسائل بنیادی جغرافیای معاصر، ترجمه: سیروس سهامی، انتشارات محقق، ۱۳۷۲.
- ۲۰- شاریه، ژان برنار، شهرها و روستاها، ترجمه: سیروس سهامی، انتشارات نیکا، ۱۳۷۳.

- ۲۱- صرافی، مظفر، سیری در مباحث توسعه فضایی با نگاهی ویژه به طرح آمایش سرزمین، انتشارات سازمان برنامه و بودجه، دفتر برنامه ریزی منطقه ای، تهران. خرداد ۱۳۶۴.
- ۲۲- صرافی، مظفر، مبانی برنامه ریزی منطقه ای، چاپ دوم، انتشارات برنامه و بودجه تهران، سال ۱۳۷۹.
- ۲۳- ضیاءتوانا، محمد حسن، نگاهی کوتاه به روستا و مکانیزم تحول آن در ایران، مجله رشد آموزش جغرافیا، سال ۶، شماره ۲۴، تهران. زمستان ۱۳۶۹.
- ۲۴- فرید، یدالله، جغرافیا و شهرشناسی، دانشگاه تبریز، چاپ سوم، ۱۳۷۴.
- ۲۵- فریدمن، جان و مایک داگلاس، توسعه روستا-شهری، ترجمه: عزیز کیاوند، تهران، سازمان برنامه و بودجه، مرکز مدارک اقتصادی-اجتماعی، ۱۳۶۳.
- ۲۶- عزیزی، فاطمه، تحولات کالبدی-فضایی سکونتگاههای روستایی محور کمالشهر-هشتگرد، دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۸۳.
- ۲۷- لوبو، بنیادهای بزرگ زراعی در جهان. ترجمه: محمود محمودپور، انتشارات دانشکده ادبیات دانشگاه تبریز، شهریور ۱۳۵۴.
- ۲۸- مایر، جرالودادلی سیرز، پیشگامان توسعه، ترجمه: علی اصغرهدایتی و علی یاسری. تهران. سمت ۱۳۶۸.
- ۲۹- منخبر، عباس، اسکاپ، برنامه ریزی در سطح محلی و توسعه روستایی، وزارت برنامه و بودجه، ۱۳۶۵.
- ۳۰- مهندسان مشاور DHV از هلند، رهنمودهایی برای برنامه ریزی مراکز روستایی، سلسله انتشارات روستا و توسعه، ۱۳۷۱.
- ۳۱- میسرا، آر. سوندارام، گزینه های توسعه روستایی، تهران، وزارت جهاد سازندگی، ۱۳۷۱.
- ۳۲- مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن، شناسنامه آبادی های کشور، استان مازندران شهرستان آمل، ۱۳۴۵.
- ۳۳- مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن، شناسنامه آبادی های کشور، استان مازندران، شهرستان آمل، ۱۳۵۵.

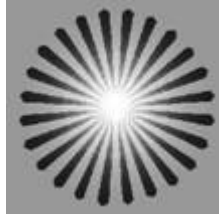
- ۳۴- مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن، شناسنامه آبادی های کشور، استان مازندران، شهرستان آمل، ۱۳۶۵.
- ۳۵- مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن، شناسنامه آبادی های کشور، استان مازندران، شهرستان آمل، ۱۳۷۵.
- ۳۶- مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی کشاورزی، استان مازندران، شهرستان آمل، ۱۳۷۲.
- ۳۷- مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی کشاورزی، استان مازندران، شهرستان آمل، ۱۳۸۲.
- ۳۸- وثوقی، منصور، مبانی جامعه شناسی، تهران، انتشارات خردمند، ۱۳۶۷.
- ۳۹- هیلهورست، ژوزف، برنامه ریزی منطقه ای (برداشت سیستمی) ترجمه: غلامرضا شیرازیان و دیگران تهران، سازمان برنامه بودجه، ۱۳۷۰.
- ۴۰- هانت، دایانا، نظریه های اقتصاد توسعه، ترجمه: غلامرضا آزادارمکی، تهران، نشر نی، ۱۳۷۷.
- ۴۱- یاری، ارسطو، نقش پذیری روستا- شهری با تاکید بر تحولات ساختاری- عملکردی. مورد: روستا- شهر صاحب- شهرستان سقز. دانشگاه شهید بهشتی. ۱۳۸۳.

در این پایان نامه همچنین از آمار و اطلاعات ادارات و سازمانهای زیر استفاده شده است:

۴۲- بخشداری روستا-شهر دابودشت.

۴۳- شهرداری روستا-شهر دابودشت.

- Philip babcock gove & the Merriam , Webster new international dictionary , G & C marriam company puplishers , 2002.
- Human geography – dictionaries – johnstone.R.J. Garegory.d , smith. d pidaktik der geography konkret , hobrich.1993.

دانشگاه پیام نور

نقش تحولات کالبدی-فضایی در شکل‌گیری و توسعه روستا-شهری. نمونه موردی: شهرستان آمل، روستا-شهر دابودشت.

استاد راهنما: جناب آقای دکتر عباس سعیدی

استاد مشاور: جناب آقای دکتر اسماعیل علی اکبری

دانشجو: محبوبه امین مقدم

پاییز ۱۳۸۷

مقدمه:

در طی سالهای اخیر، تعداد زیادی از کانون های روستایی تحت تاثیر سیاست های دولتی یا به دلیل تحولاتی که به دلایل مختلفی چون مرکز بخش بودن و یا فاصله نزدیک با شهرهای اطراف در آنها رخ داده با پذیرش نقش اداری-سیاسی به شهر تبدیل شده اند. با توجه به اینکه این کانون ها به عنوان مراکز روستایی که یک سری مراحل شهری شدن را از سر می گذرانند و به واسطه این نقش پذیری در حال تجدید ساختارها و کارکردهایشان هستند، از آنها به عنوان کانونهای روستا-شهری اسم می برند.

سوالات مختلفی طی این فرایند مطرح است که از آن جمله است: آیا تمامی کانونهای روستایی مراکز بخش، زیرساخت های لازم را برای ایفای نقش شهر دارا هستند؟ چگونه میتوان این فرایند را به گونه ای سوق داد تا با نظر به واقعیت موجود در این کانونها بتوان به اهداف مورد نظر رسید؟ یکی از شرایط لازم و اساسی در این فرایند، وجود زمینه ها و ساختارهای لازم برای پذیرش بهینه عملکردهای جدید است تا از طریق کانونهای روستا-شهری مزبور بتوان در جهت ایجاد تعادل های منطقه ای گام برداشته و زمینه را برای توسعه یکپارچه و همه جانبه سرزمین در ابعاد محلی و منطقه ای فراهم نمود.

در این پایان نامه ضمن معرفی یکی از نمونه های موجود در این باره تلاش شده است تا فرایند تغییرات رخ داده از نظر ساختاری و کارکردی در چارچوب نگرش سیستمی در آن مورد بررسی قرار بگیرد و پس از تجزیه و تحلیل تحولاتی که زمینه ایجاد تبدیل روستا به شهر شده، جنبه های مثبت و منفی آن بررسی شده تا از این طریق بتوان شرایط لازم را برای پذیرش بهینه این نقشها در سایر موارد مشابه فراهم نمود در نهایت بتواند جایگاه واقعی خود را بدست آورده و این نقش پذیری گامی باشد در راه دست یازیدن به توسعه به معنای واقعی آن.

فصل اول:

کلیات و مبانی نظری تحقیق

۱-۱- طراحی تحقیق:

۱-۱-۱- طرح مساله و ضرورت انجام تحقیق:

روستاها به عنوان فضای جغرافیایی با روند زمان و تحولات گوناگون اجتماعی؛ اقتصادی و تحت تاثیر نیروهای بیرونی تحول و دگرگونی میابند. در این میان؛ روستا-شهرها به عنوان حلقه ارتباطی بین کانونهای شهری و سکونتگاههای روستایی میتوانند در تعدیل شکاف بین نواحی شهری و روستایی ایفای نقش نمایند. سیاست توسعه روستا-شهر در صورتیکه به درستی اجرا شود میتواند در توسعه هرچه بیشتر محیط های روستایی و نیز توسعه ناحیه ای مؤثر واقع شود.

بخش دابودشت دارای ۳ روستای درویش خیل؛ حلال خوارمحل و وسکل بود که در حال حاضر به صورت یک کانون شهری جدید درآمده است. این کانون روستا-شهری جدید به نام دابودشت در ۵ کیلومتری شهر آمل واقع شده است و نخستین بار در سال ۱۳۸۵ شهر شناخته شده است.

مسلمانا" با تبدیل روستا به شهر تغییر و تحولاتی در ساختار و عملکرد اقتصادی و اجتماعی و به تبع آن فرهنگی روستا به وجود می آید که مورد مطالعه این پایان نامه می باشد.

در روستا-شهر دابودشت نیز با تبدیل به شهر تحولاتی در ساختار اقتصادی؛ اجتماعی و نوع مسکن روستایی صورت می گیرد. به عنوان نمونه احداث اتوبان از روستای درویش خیل تا حریم منطقه می باشد که منجر به از بین رفتن زمین کشاورزی و مغازه های سر جاده می شود و نوع معیشت مردم منطقه که کشاورزی می

باشد؛ با از بین رفتن زمین کشاورزی باعث تغییر ساختار اقتصادی روستا می گردد.

از آنجایی که نوع مسکن روستایی تحت تاثیر نوع معیشت روستا می باشد؛ در نتیجه در نوع الگوی مسکن روستایی هم تغییراتی به وجود می آورد. همچنین با تبدیل شدن به شهر؛ قیمت زمین افزایش می یابد که خود تغییر کاربری اراضی را در پی دارد. بنابراین باید زمینه و شرایط لازم را بوجود آورد که روستا توان پذیرش تحولات و دگرگونی را داشته باشد. یعنی با ساختار و کارکرد روستا هماهنگ باشد.

حال با توجه به تحولات صورت گرفته در روستا-شهر مورد نظر این سؤال مطرح می شود که تحولات کالبدی-فضایی چه نقشی در شکل گیری و توسعه روستا-شهر دابودشت به عنوان یک کانون روستا-شهری داشته است؟

۱-۱-۲- ضرورت انجام تحقیق:

مطالعه بررسی و ارزیابی توان نقش پذیری روستا-شهر دابودشت به عنوان یک مکان مرکزی محلی در پذیرش نقش عملکردهای شهری می تواند در پیشبرد مباحث مکانی-فضایی توسعه روستایی کارساز

باشد. بنابراین؛ این گونه مطالعات برای فهم و ارزیابی و نیز کمک به شناخت عامی ضروری به شمار می روند.

۳-۱-۱. فرضیات تحقیق:

تحولات کالبدی-فضایی در صورت تبیین مناسب جایگاه عملکردی میتواند در توسعه دابودشت به عنوان یک روستا-شهر مؤثر واقع شود.

۴-۱-۱. اهداف تحقیق:

شناسایی و ارزیابی نقش تحولات کالبدی-فضایی در توسعه روستا-شهر دابودشت.
شناخت ناهماهنگی موجود میان تحولات اقتصادی-اجتماعی روستا-شهر با ساختار و عملکرد آن.

۵-۱-۱. پیشینه تحقیق:

یاری؛ ارسطو. نقش پذیری روستا-شهری با تاکید بر تحولات ساختاری-عملکردی. نمونه موردی روستا-شهر صاحب(شهرستان سقز). ۱۳۸۵. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شهید بهشتی.
ناظم بکایی؛ محسن. بررسی استراتژی توسعه روستا-شهری در تطبیق با شرایط اقتصادی ایران مطالعه موردی: کرمانشاه. ۱۳۷۰.
شجاعی؛ مرتضی. برنامه ریزی و طراحی الگوی روستا-شهر. مطالعه موردی منطقه سیستان. ۱۳۷۲.
طاهر خانی؛ حبیب الله. تبدیل روستاهای بزرگ به شهر؛ نگاهی به یک سیاست. ۱۳۷۸.

۶-۱-۱. جنبه جدید بودن و نوآوری تحقیق:

با توجه به رویکرد جاری مبنی بر گسترش شتاب زده کانونهای شهری و افزایش کلی تعداد شهرها در سالهای اخیر؛ بررسی ساختاری-عملکردی و ارزیابی این گونه سکونتگاهها از مباحث جدی و جدید توسعه روستایی است.

۷-۱-۱-۱-مراحل انجام تحقیق:

۱-۷-۱-۱-روش انجام تحقیق:

در این پژوهش از روش تحقیق توصیفی-تحلیلی استفاده می شود. مراحل انجام تحقیق بدین ترتیب است: الف) تهیه و تدوین چارچوب تحقیق ب) جمع آوری اطلاعات ج) تجزیه و تحلیل اطلاعات د) جمع بندی و آزمون فرضیات .

۲-۷-۱-۱-روش و ابزار گردآوری اطلاعات:

روش گردآوری اطلاعات؛ کتابخانه ای؛ میدانی و پیمایشی خواهد بود. که روش پیمایشی شامل مشاهده از محدوده مورد مطالعه؛ انجام مصاحبه و تکمیل پرسشنامه میباشد.

یافته های این تحقیق در پنج فصل به شرح زیر ارائه خواهد شد:

فصل اول: کلیات و مبانی نظری تحقیق

فصل دوم: ویژگیهای محیط طبیعی و اجتماعی-اقتصادی

فصل سوم: تحولات کالبدی-فضایی

فصل چهارم: نقش تحولات کالبدی-فضایی در توسعه روستا-شهری

فصل پنجم: جمع بندی؛ آزمون فرضیات و نتیجه گیری

۳-۷-۱-۱-نمونه برداری:

در این تحقیق؛ جامعه آماری شامل ۳۰۰ خانوار است که کلیه خانوارهای ساکن در روستا-شهر دابودشت را در برمی گیرد. جامعه نمونه از طریق فرمول کوکران؛ ۵۰ خانوار برآورد شده که از روش نمونه گیری احتمالی ساده برای تکمیل پرسشنامه خانوار جهت تحولات کالبدی-فضایی صورت گرفته استفاده شده است.

۴-۷-۱-۱-روش آماری تجزیه و تحلیل اطلاعات:

در این تحقیق از روشهای آمار توصیفی (میانگین؛ میانه؛ نما؛ مد؛ انحراف معیار و غیره) و استنباطی با بهره گیری از نرم افزار کامپیوتری SPSS استفاده می شود.

۲-۱- مفاهیم و کلید واژه ها:

روستا-شهر:

اصطلاح روستا-شهری از دو صفت انگلیسی (Rural) روستا و (Urban) شهری به صورت Rurban ساخته شده و عبارتست از ترکیب و ادغام ساختار های اجتماعی شهری و روستایی در حاشیه مراکز شهری (سعیدی، ۱۳۷۷، ص ۱۲۵)

معادل روستا-شهر می توان در زبان فرانسه bourg دانست. Bourg دهکده بزرگ و یا شهری کوچک و مرکز داد و ستد برای محیط پیرامون خود است؛ عبارتی bourg قصبه ای بزرگ است که هنوز وجوه روستایی خود را محفوظ داشته و شهری کوچک که همچنان مراحل آغازین یک سری شهری را از سر می گذراند. (شاریه، ۱۳۷۳، ص ۱۴).

در فرهنگ وبستر، روستا-شهر مکانها یا محل زندگی خارج از محدوده شهری که فعالیت کشاورزی کمتر در آنها دیده می شود. (وبستر، ۱۹، ص ۷۸۱).

روستا-شهر را می توان کانون روستایی نسبتا بزرگی دانست که دارای نقش مکان مرکزی و ایفاگر عملکردهای اداری، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی در سطح محلی یا ناحیه ای بوده و بسیاری از نیازهای خود و روستاهای واقع در حوزه نفوذ مستقیم خود را پاسخگو است؛ فعالیت عمده، ساکنین آن بر بخش کشاورزی و خدمات استوار است و ساختارهای فضایی این کانون ها به واسطه تجدید عملکردهای آن در حال تحول بوده و یک تمایز ساختاری در نقش و ساختار آن نسبت به قبل آشکار است و نوعی تجدید روابط اجتماعی-اقتصادی از حالت ساده، سنتیو غیر رسمی به صورت پیچیده و رسمی در حال شکل گیری است.

تحول:

تحول به معنی از جایی به جایی شدن، انتقال از جایی به جایی دیگر است. به عبارت دیگر، از وضع موجود به وضع آتی، که ممکن است وضعیت آتی بوجود آمده مطلوب یا نامطلوب باشد؛ چنانچه وضعیت موجود هم حاصل تغییر در وضعیت گذشته است که در طول زمان اتفاق افتاده و به حالا (اکنون) رسیده است. در جغرافیا مهم ترین ویژگی تحول: ۱- روندهای زمانی و ۲- بحث مکانی فضایی آن است، که مداوم در حال تغییر و حرکت اند و شاید تنها تفاوت توسعه با تحول در بابرنامه بودن و رسیدن به وضع مطلوب مبحث توسعه باشد. (سعیدی، ۱۳۸۱)

به عبارتی تغییر برخی از وجوه کارکردی ساختاری جامعه در طی گذشت زمان را تحول گویند.

(لویو، ۱۳۵۴، ص ۷)

تحول عبارتست از شناسایی و به حرکت درآوردن هماهنگ پدیده های طبیعی در یک منطقه به منظور بهبود بخشی فعالیتهای تولیدی و زیستی در جهت ارتقای رشد اقتصادی و اجتماعی و به طور خلاصه رفاه حاصل از تکاپوی خودجوش مردم منطقه است. (ضیاء توانا، ۱۳۶۹، ص ۹)

در فرهنگ «وبستر» از تحول تعاریف زیر ارائه شده است:

- گذر از یک مرحله به مرحله دیگر
- دگرگونی در شکل، کیفیت یا حالات پدیده ها
- گذر از یک وضعیت به وضعیت دیگر که این گذار حاصل ایجاد تغییر در خصوصیات و عملکردهای یک پدیده یا عنصر است.
- تغییر شکل و دگرگونی از یک وضعیت به وضعیتی که این دگرگونی می تواند هم در شکل و هم در ماهیت و محتوای پدیده ها اتفاق بیفتد. (وبستر، ۱۹۹۸، ص ۱۳۴)

کالبد:

کالبد قالب هر چیز را گویند.

در سکونتگاهها، بافت کالبدی مطرح است که نمایانگر نحوه نظم پذیری خانه ها و استقرار اراضی زراعی و نیز چگونگی قرار گرفتن راهها و میداين (شبكة معابر) در کنار یکدیگر است. (سعیدی، ۱۳۷۷، ص ۵۲)

فضا:

مجموعه ای از انسانها - فعالیتهای آنها - محیط طبیعی و محیط مصنوع است. به بیان دیگر «فضا» محدود به ابعاد فیزیکی نشده و آنچه را در خود داشته است-اعم از فیزیکی و غیر فیزیکی و یا ایستا و پویا را شامل شده و دارای بعد زمان است. (صرافى، ۱۳۶۴، ص ۴)

فضای جغرافیایی: مشتمل است بر فضای قابل سکونت، جایی که شرایط طبیعی، سازمان بندی زندگی اجتماعی را مسیر می سازد و فضایی است عینی که مجموعه روابط و مناسبات ترکیب و متحول می گردد.

این روابط در چارچوبی معین یعنی در سطح سیاره زمین استقرار می یابد. (دولفوس، ۱۳۶۰، صص ۹-۸)